

Velké Losiny (okr. Šumperk)

Ul. Zámecká; zámek Velké Losiny, parc. č. 1.

Pozdní středověk, novověk, industriální období. Tvrz/hrádek, zámek/zámeček/vila. Skupina/sít' sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 50.0234925N, 17.0314506E

V rámci přípravy projektu odvlhčení přízemí tzv. vysokého zámku ve Velkých Losinách byl ve dnech 10. 7. až 28. 7. 2023 realizován archeologický výzkum, jehož účelem bylo provedení zjišťovacích sond v místech předpokládaných budoucích zásahů. V současnosti jsou všechny prostory v přízemí vysokého zámku zasaženy vztlínající vlhkostí v důsledku působení vysoké hladiny spodní vody. V jeho severní části byly v 90. letech 20. století odstraněny podlahy napadané dřevomorkou. Společně s podlahami došlo k odtěžení nánosů sutí, pod kterými se dochovala renesanční podlaha z cihelných dlaždic (Vítek 2018, 9–15). Ta byla na několika místech silně poškozena, nebo chyběla úplně. Nejvýrazněji byla podlaha poškozena v tzv. sušárně, proto zde bylo možné položit dvě sondy ve dvou protilehlých rozích místnosti – severovýchodním (S5/23) a jihozápadním (S1/23). Další dvě sondy (S3/23 a S4/23) byly umístěny v tzv. pekárně a poslední (S2/23) ve východní křídle vysokého zámku.

Sonda S3/23 byla umístěna v severozápadním rohu bývalé pekárně, kde již v minulosti došlo k částečnému odstranění renesanční cihlové podlahy a narušení terénu pod ní. Těsně pod úrovní podlahy se projevovala syká tmavá vrstva, tvořená až z 80 % různě velkými kusy hutnické nebo kovářské strusky. Vzhledem k velmi stísněnému prostoru a nemožnosti sondu dále rozšiřovat bylo dosaženo hloubky pouze 40 cm od povrchu dlažby.

Do jihovýchodního rohu pekárně byla situována sonda S4/23. Povrch místnosti tvořila pouze hlíněná podlaha, proto bylo možné realizovat exkavaci čtverce o délce strany 150 cm. Úrovně podloží bylo dosaženo přibližně v hloubce 120 cm od současného povrchu. Prvních 20 cm tvořila vrstva suti. Následovalo několik úrovní hlíněných a dřevěných podlah o mocnosti přibližně 35 cm. Pod nimi se nacházely vrstvy drodivé světlé písčité hlíny, které obsahovaly větší množství kamenů, cihel a strusek. Mohlo by se jednat o deponovaný materiál získaný během přestavby tvrze v rámci první (60. léta 16. století) nebo některých dalších renesančních etap (80. léta 16. století) zámku (Vítek 2018, 58–63). Pod těmito „destrukcemi“ se objevilo několik tmavých vrstev bohatých na nálezy hutnické nebo kovářské

Obr. 92. Velké Losiny. Tzv. vysoký zámek, profil sondy S4/23. Foto J. Novák.

Fig. 92. Velké Losiny. Chateau, profile of Trench S4/23. Photo by J. Novák.

strusky, které dosedaly rovnou na podloží (obr. 92). Materiál získaný z úrovní podlah spadal do širokého rozpětí novověku. Sporadické zlomky keramiky z vrstev obsahujících strusku lze datovat do závěru 15. století či na přelom 15. a 16. století.

Ve východní části zámku, která vznikla na místě starší tvrze (Plaček 2001, 676–677; Vítek 2018), jsme realizovali sondu S2/23, která navazovala na starší nezasypaný výkop. Sonda dlouhá 3 m a široká 1,2 m byla vyplněna převážně novověkou stavební sutí. Kdy k zavezení tohoto prostoru došlo, se dosud nepodařilo objasnit. V hloubce 1 m pod povrchem současného terénu se objevila cihlová podlaha přelitá maltou. Dochovala se pouze ve východní části sondy, v západní části byla z velké části odstraněna, původně se však musela nacházet v celé ploše. Podlaha spočívala na velkých kamenech, které zasahovaly pod okolní zdi. Mezi kameny vzlínalo navzdory suchému počasí velké množství spodní vody. Materiál ze stavebních sutí lze průřezově datovat do 16. až 20. století (obr. 93).

Sondy S1/23 a S5/23 byly položeny v protilehlých rozích tzv. sušárny. V sondě S1 byly pod úrovní renesanční podlahy dokumentovány pozůstatky starších, rovněž renesančních podlah z cihel a kamenů. V hloubce asi 30 cm od současného povrchu se v celé ploše vyskytovaly tmavé vrstvy s vysokým obsahem hutnické nebo kovářské strusky. Ve svrchní tmavé vrstvě se nacházela ulehlá jílovitá vrstva o mocnosti místy až 20 cm a pod ní již nasedalo jílovito-písčité podloží (obr. 94). Vrstvy strusky bylo možné datovat na základě drobných zlomků keramiky do závěru 15. století či přelomu 15. a 16. století. Předcházet musejí době výstavby severní části vysokého zámku a zřejmě také tvrze. Spodní vrstvy podlah lze pravděpodobně spojit s první renesanční etapou, další úrovně s následujícími renesančními etapami (Vítek 2018, 58–63). Situace v protilehlé sondě S5/23 byla mnohem jednodušší. Pod renesanční dlažbou (současná úroveň terénu) se nacházela vrstva suti o mocnosti 40–50 cm

Obr. 93. Velké Losiny. Tzv. vysoký zámek, sonda S2/23. Foto J. Novák.

Fig. 93. Velké Losiny. Chateau, Trench S2/23. Photo by J. Novák.

Obr. 94. Velké Losiny. Tzv. vysoký zámek, profil sondy S1/23. Foto J. Novák.

Fig. 94. Velké Losiny. Chateau, profile of Trench S1/23. Photo by J. Novák.

s nálezů novověké keramiky. Pod ní se také zde projevila tmavá vrstva s vysokým obsahem hutnické nebo kovářské strusky o síle 20–30 cm. Dále již pokračovalo jílovito-písčité podloží.

Výzkum výrazně přispěl nejen k přípravě projektu odvlhčení zámku, ale získal také cenné poznatky pro probíhající stavebně-historický průzkum. V neposlední řadě pomohl v poznání osídlení místa na přelomu 15. a 16. století, tedy v době před výstavbou zámku a zřejmě také tvrze. Doložené vrstvy strusky by mohly být dokladem přítomnosti hutnických či kovářských aktivit v místě pozdějšího šlechtického sídla nebo jeho blízkém okolí.

Literatura

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Vítek, T. 2018: *Velké Losiny – vysoký zámek, objekt A. Stavebně historický průzkum – 1. etapa. Svazek 1. Stavebně historický průzkum, inv. č. 8972A. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci.*

Summary

As part of the preparation for damp-proofing the ground floor of Velké Losiny Chateau (Šumperk District), archaeological test pits were conducted in areas anticipated for future construction interventions (Fig. 92–94). The excavation provided valuable insights for the ongoing building-historical research and significantly enhanced our understanding of the occupation of the site during the late 15th and early 16th centuries, predating the construction of the chateau. The documented layers of slag may indicate metallurgical or blacksmithing activities in the area of the later noble residence or its surroundings.

Jakub Novák

Vsetín (okr. Vsetín)

Zámek Vsetín; Horní náměstí č. p. 2, parc. č. 5.

Novověk. Zámek/zámeček/víla. Sonda. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3407292N, 17.9992042E

Během výkopových prací pro výtahovou šachtu na nádvoří zámku Vsetín byla odkryta nevýrazná destruktivní vrstva. Hlinitá vrstva promíchaná s nepočtenými drobnými uhlíky obsahovala malý počet keramických fragmentů stolní a kuchyňské keramiky a zvířecích kostí. V profilu, který navazoval na dveře do vnitřní

chodby, byl zaznamenán zbytek zdiva. Na základě rozboru nálezů keramiky a doložených písemných zpráv je zřejmě možné spojit nalezenou kulturní vrstvu s požárem zámku v roce 1708 (Mašláň 2015, 46).

Literatura

Mašláň, P. 2015: *Proměny vsetínského zámku. Valašsko 35, 46–47.*

Summary

The excavation at Vsetín Castle (Vsetín District) revealed a layer of fire destruction, likely connected to the burning of the building in 1708.

Samuel Španihel

Vyškov (k. ú. Dědice u Vyškova, okr. Vyškov)

Ul. Pustiměřská; „Legerní pole“, parc. č. 1530/127.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vyškovska, p. o., inv. č. A 135319 – A 135481.

Lokalizace: WGS-84: 49.2980556N, 17.0114194E

Záchraný výzkum byl vyvolán přístavbou skladovací haly společnosti BKR ČR, s. r. o. Na ploše stavby jsme během pěti dní prozkoumali sedm archeologických objektů. Všechny byly součástí sídliště ze střední doby hradištní, zkoumaného průběžně již od počátku nového tisíciletí (Geislerová – Parma eds., 2013, 304–305). Část objektů byla pouze torzovitě zachovaná, a to v důsledku zemních prací z roku 2005 (objekty 501 a 502). Většinu zkoumaných objektů tvořily zásobní jámy vejčitého profilu. Námí prozkoumané jámy nebyly zachované v plné výšce z důvodu uvedeného výše. Dva objekty můžeme zařadit k obytným polozemnicím (objekty 500 a 506). Jednalo se o čtvercové, do podloží mírně zahloubené chaty s rovným dnem, jejichž nosná konstrukce byla tvořena několika kůly. V rohu polozemnice (objekt 500) byla destrukce kamenné pece. Druhou chatu 506 jsme zkoumali pouze v profilu stavební jámy, protože kompletně zasahovala mimo zkoumanou plochu. Tyto objekty i zásobní jámy obsahovaly především keramiku, často zdobenou typickou hřebenovou vlnicí, dále zlomky zvířecích kostí a ojediněle železné zlomky. Zkoumané objekty byly součástí velmi rozsáhlého sídliště, které se rozkládalo prakticky po celé délce ulice Pustiměřská.

Záchraný výzkum přinesl důležité poznatky, které nám dále umožní zkoumat rozsah a strukturu širšího osídlení na pravém břehu Marchanického potoka.

Literatura

Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2013: *Výzkumy – Ausgrabungen 2005–2010*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Summary

A rescue excavation in Pustiměřská Street in Vyškov (Dědice u Vyškova cadastral area, Vyškov District) was conducted in connection with the construction of an extension for the storage hall of BKR ČR, s.r.o. Over the course of five days, seven archaeological features were investigated at the site, all of which were associated with a settlement dating back to the Middle Hillfort period.

Blanka Mikulková